

Gemeenteraad van de Toekomst

Brief aan de Koning voor Nederland,
in handen van de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Ons land, 13 maart 2014

Majesteit!

Volgende week kiest het Nederlandse volk nieuwe gemeenteraden.
In een tijd van wezenlijke maatschappelijke verandering.
Die niet aan het functioneren van gemeenteraden voorbij gaat.

Wij richten ons tot U als de verbinder van ons volk bij uitstek, en in de gedachten van Uw overgrootmoeder Wilhelmina. Zij riep op te werken aan de opbouw van een volksgemeenschap, waarvan het beeld in ons allen leeft. Dát in de tijd dat er eerste vraagtekens werden geplaatst bij de verzuilde parlementaire democratie, die zich evenwel in de eerste decennia na de oorlog herstelde¹. In zekere zin was Wilhelmina haar tijd vooruit.

U zelf zei het bij uw inhuldiging zo: “Democratie is gestoeld op wederkerig vertrouwen. Vertrouwen van burgers in hun overheid. (...) Maar ook vertrouwen van de overheid in haar burgers. Burgers die zich medeverantwoordelijk weten voor het algemeen belang en opkomen voor elkaar. Alle publieke ambtsdragers, of ze nu gekozen zijn, benoemd of aangewezen, hebben aan dat vertrouwen hun bijdrage te leveren. Zó wordt de democratie onderhouden”.

De verzuiling is niet meer en de daarbij eertijds zo goed passende organisatie van ons politieke systeem kraakt in haar voegen. Het wederkerig vertrouwen wordt op de proef gesteld. De eerste overheid die dit in volle hevigheid ervaart is de gemeente – en de gemeenteraad in het bijzonder. Want gemeenten zijn het nabije bestuur van ons land – en plaatselijke volksvertegenwoordigers staan midden in hun gemeenschap.

Maar:
hoe vertegenwoordig je een volk dat zichzelf wil vertegenwoordigen²?

In die vraag heeft de Gemeenteraad van de Toekomst zich een jaar lang verdiept.
In deze kenniswerkplaats gingen ruim 50 burgers, raadsleden, burgemeesters, raadsgriffiers en wethouders op zoek naar het nabij zijnde functioneren van gemeenteraden.
De kenniswerkplaats is een initiatief vanuit de Vereniging van Griffiers samen met BMC, Bestuursacademie Nederland, NotuBiz, Platform31 en ProDemos, Huis voor democratie en rechtsstaat. De Raad voor het openbaar bestuur volgt en voedt de kenniswerkplaats.

In zes seminars doorgrondde de Gemeenteraad van de Toekomst de veranderkracht, verbindingskracht, communicatiekracht, toezichtkracht, stuurkracht en conclusiekracht van gemeenteraden. Een keur aan hoogleraren, andere wetenschappers, opinieleiders en praktijkmensen inspireerde ons als volgt.

Het bestaande democratische bestel is in essentie bureaucratisch en hiërarchisch. Het gaf de samenleving kracht in de tijd dat er behoefte was aan grootschalige organisatie van collectieve goederen en diensten. Al decennia ontwikkelen we ons naar een kleinschaliger kennismaatschappij: bruikbare informatie is veel *meer* verspreid in de samenleving, en wordt

¹ Cees Fasseur, Wilhelmina – krijgshaftig in een vormeloze jas, Olympus, 2003, pag. 247 en 480/481.

² Vraag van Jacques Wallage, voorzitter Raad voor het openbaar bestuur, bij oproepbrief Gemeenteraad van de Toekomst, 18 februari 2013.

dankzij technologie veel *sneller* gedeeld. Burgerverbanden ontstaan voor gemeenschappelijke behoeften in het dagelijks leven. In de samenleving ontwikkelt zich zo een netwerkcultuur rond gemeenschappelijk gevoelde belangen. Maar netwerken zijn niet stuurbaar, die sturen zichzelf. Er is geen kloof tussen de betrokkenheid van publiek en politiek bij het publieke domein: de openbare ruimte, energieopwekking, de zorg, het onderwijs, andere voorzieningen. De kunst is wel om *in* dat publieke domein politiek verbindingen te leggen, die bijdragen aan oplossingen voor vragen in en door de samenleving, met steun van de gemeente.

De krachtige lijn die zich uittekent is die van een vernieuwende netwerkdemocratie. Met een tedere balans tussen representatie en participatie³.

Dat vraagt om raadsfracties die zich identificeren in de samenleving in plaats van namens de samenleving. Om gemeenteraadsleden die hun doelen inbrengen in een open besluitvormingsproces, en niet eerst en vooral gericht zijn op het naar zich toe onderhandelen van eigen doelen. Meer om volksverbinders dus dan om volksvertegenwoordigers. Met daartoe bestuurders die het eigenaarschap van een vraagstuk duidelijk benoemen, maar het zelf durven los te laten. Om gemeentebesturen die meer in de gemeenschap staan, dan erover gaan.

Aldus zullen de gemeenteraden in de toekomst succesvol zijn als procesorganisator. Door besluitvorming in gezamenlijkheid voor te bereiden met hen, die er betekenis aan geven of belang bij hebben. En zo te zorgen voor een goede verhouding tussen representatie en participatie. Niet terzijde is dit betekenisvol voor de nieuwe werk- en zorgtaken van gemeenten (de 'decentralisaties'). In het sociale domein, dichtbij burgers en bedrijven, krijgt de participatiemaatschappij gestalte. In de plaatselijke en regionale netwerken van ondernemingen, verenigingen en instellingen is politieke participatie de sleutel om de sociale taken beter en goedkoper te volvoeren. De politiek verbindt voortaan *in* het netwerk het algemene met het bijzondere belang.

Netwerkdemocratie vergt een andere invulling van het raadswerk. In de Gemeenteraad van de Toekomst zijn daarvoor praktische punten besproken of uitgeprobeerd. Om een aantal te noemen, die stuk voor stuk voor meer omslag zorgen dan op het eerste gehoor lijkt:

- stel eerst vragen en denk dan pas mee over de oplossingen;
- laat coalitiedwang los;
- maak geen collegeprogramma over producten maar sluit een procesakkoord over de aanpak van vraagstukken, en benoem wethouders die deze aanpak aankunnen;
- bepaal voor welke maatschappelijke thema's in de samenleving het voortouw wordt genomen, resp. die welke de gemeente trekt, en benoem de daarbij relevante doelgroepen, ook doelgroepen die niet als vanzelf in beeld zijn;
- maak de opbouw van raadsvergaderingen inter-actief met het voor de Gemeenteraad van de Toekomst ontworpen RaadsRuitModel⁴ en betrek zo het inzicht en inzet van belanghebbenden en belangstellenden, deskundigen en doelgroepen;
- benut het instrument van de burgerbegroting⁵;
- probeer werkvormen uit die een aanvulling zijn op de volksvertegenwoordiging, zoals een schaduwgemeenteraad, een burgertop, burgerjury en burgervisitatie;
- formuleer een visie op de verhouding tussen curatie en preventie in het sociaal domein en werk die uit met het netwerk van verenigingen en instellingen;

³ Met dank aan Roel in 't Veld, zie zijn essay op <http://gemeenteraadvandetoekomst.nl/wp-content/uploads/2013/11/Essay-In-t-Veld-Gemeenteraad-van-de-Toekomst.pdf>, 6 december 2013.

⁴ Zie beschrijving van het RaadsRuitModel in tijdschrift Raadsledennieuws, Sdu, nr. 1-2014 en de proef ermee in de Gemeenteraad van de Toekomst: <http://gemeenteraadvandetoekomst.nl/wp-content/uploads/2013/11/Andere-raadsvergadering-model.pdf>

⁵ Zie BZK-publicatie Nederland op weg naar de burgerbegroting: <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/brochures/2011/10/17/nederland-op-weg-naar-de-burgerbegroting.html>

Gemeenteraad van de Toekomst

- kom streefresultaten overeen, maar reken er niet op af;
- beperk het aantal doelstellingen, maar verbind dáár een realisatie- en evaluatietermijn aan;
- nodig ketenpartners (woningcorporaties, zorginstellingen, onderwijsorganisaties projectontwikkelaars e.d.) uit in openbare raadsbijeenkomsten en bespreek en bevorder onderlinge samenwerkingsafspraken;
- maak met ketenpartners afspraken over op elkaar afgestemde netwerkcontrol;
- wees zichtbaar en benaderbaar op internet en sociale media, wees ontvangergericht;
- houd als raadslid straat-interviews, zet ze op film en vertoon en bespreek ze in de raadszaal;
- reserveer een plek voor burgerinitiatieven en serveer ze niet af, maar borduur er op voort als ze al niet direct toepasbaar zijn.

Minister!

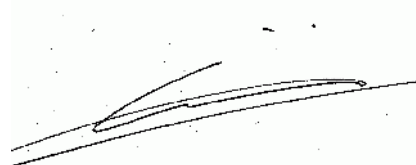
Er is voldoende ruimte voor de door ons voorgestelde praktische hervormingen. Het doorzetten naar een vernieuwende netwerkdemocratie in 403 gemeenten, met hun 9000 raadsleden, gaat echter níét vanzelf. Aanmoediging Uwerzijds voor de wijze waarop zij de toekomst van de lokale democratie vorm geven is urgent. Zeker voor, maar ook zonder de 'decentralisaties'. Raadsleden, en met hen ook burgemeesters, griffiers, wethouders en secretarissen worstelen met de vraag hoe nieuwe en aanvullende manieren van volksvertegenwoordiging mogelijk gemaakt kunnen worden. Dit alles, minister, om zoals u het eerder formuleerde, de doe-democratie te verenigen met de representatieve democratie. Wij roepen U op om de Verzamelde Nederlandse Gemeenten hiertoe te steunen met een omvattend programma voor de vernieuwing en versterking van de lokale democratie. Wij bepleiten experimenteerruimte voor gemeenteraden, ook als die tegen de grenzen van de gemeentewet botst. En daarna zo nodig de verankering van andere mogelijkheden voor gemeenteraden in de wet. Aan zo'n programma werken wij graag aan mee. Intussen zullen wij als dragers en deelnemers van de kenniswerkplaats de praktijk met overtuiging verder voeden.

Want de volksgemeenschap van Wilhelmina – dat is de netwerksamenleving van nu. Laten we erin gaan staan.

Losgelaten in vertrouwen,
vanuit de Gemeenteraad van de Toekomst

Jeroen van Urk
raadsgriffie van de toekomst

Michael Sijbom
burgemeester van de toekomst

Correspondentieadres:
Vereniging van Griffiers
Postbus 30435
2500 GK Den Haag
E-mail: vyg@vng.nl
Twitter: @Toekomstgriffie

Website: www.gemeenteraadvandetoekomst.nl
Twitter: @Raadvdtoekomst